

NIECH ŻYJE REWOLUCJA!

---

150 LAT ZASAD EKONOMII CARLA MENGERA

Pod redakcją Alicji Sielskiej

Instytut Edukacji Ekonomicznej im. Ludwiga von Misesa
Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku

Białystok-Wrocław 2021

Copyright © by Uniwersytet w Białymstoku,
Białystok 2021, Copyright © by Fundacja Instytut Edukacji
Ekonomicznej im. Ludwiga von Misesa, Wrocław 2021

Redaktor: Alicja Sielska

Recenzje naukowe: dr hab. Mateusz Machaj, prof. UWr;
dr Arkadiusz Sieroń

Redakcja językowa: Elżbieta Michalak

Korekta: Paweł Kot, Mateusz Benedyk

ISBN 978-83-65086-37-2

Fundacja Instytut Edukacji Ekonomicznej,
pl. Strzelecki 20, 50-224 Wrocław

Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku,
ul. Świerkowa 20B, pok. 7, 15-328 Białystok

Projekt okładki: Dawid Żabiński

Skład: PanDawer

Organizacja druku: PanDawer

Spis treści

MATEUSZ MACHAJ

Wstęp: Menger powinien znaleźć się w muzeum	1
---	---

KRZYSZTOF TUROWSKI

Inspiracje filozoficzne Carla Mengera	3
Wprowadzenie	3
Skąd wiemy o inspiracjach Mengera?	4
Metodologia Mengera	5
Menger wobec filozofii nowożytnej	8
A. Menger i Mill	8
B. Menger i Kant	10
C. Menger i tradycja romantyczno-organicystyczna	11
Menger i arystotelizm	13
Zakończenie	19

NORBERT SLENZOK

Mengerowskie <i>Untersuchungen...</i> a metodologiczny rozwój szkoły austriackiej	25
Wstęp	25
<i>Methodenstreit</i>	28
Menger o metodzie	32
Menger a następcy	36
Podsumowanie	43

WITOLD KWAŚNICKI

Carl Menger – nieświadomy rewolucjonista?	49
Wstęp	49
Pojęcie krańcowości u trzech twórców rewolucji marginalistycznej	51
De-homogenizacja i homogenizacja	55
Matematyka w ekonomii a rewolucja marginalistyczna	59
Carl Menger o matematyzacji analizy ekonomicznej	64
Myślenie w stylu Mengera	74
Uwagi końcowe – inni ekonomiści o Carlu Mengerze i jego dziele	77

PRZEMYSŁAW RAPKA

Dług a powstanie pieniądza	91
Wstęp	91
Powstanie pieniądza według Mengera	92
Antropologiczna teoria powstania pieniądza z długu	94
Dług to forma transakcji	96
Dlaczego dług nie jest pieniądzem?	99
Rachunkowość a pieniądź	101
Problem kalkulacji w pierwszych gospodarkach	104
Dług jako barter w teorii Mengera	106
Zakończenie i wnioski	109

ŁUKASZ JASIŃSKI

Bitcoin z perspektywy Mengera	113
Wstęp	113
Kluczowe aspekty teorii pieniądza Mengera	113
Bitcoin i kwestie związane z jego wartością użytkową	118

Współwystępowanie różnych rodzajów pieniądza	121
Bitcoin jako „eksperyment”	121
Bitcoin jako pieniądz	123
Podsumowanie	123
JAKUB BOŻYDAR WIŚNIEWSKI	
Spontaniczność instytucji a współpraca społeczna	129
Wprowadzenie	129
Rodzaje instytucji niespontanicznych	130
Spontaniczność i planowość w instytucjonalnej strukturze produkcji	132
Podsumowanie	135
ALICJA SIELSKA	
Doskonała konkurencja a niedoskonały świat. Rozważania nad międzyplciową luką płacową w świetle teorii Carla Mengera	139
Porównywanie nieporównywalnego – podażowa strona międzyplciowej luki płacowej	141
Dyskryminacja po stronie popytowej	146
Podsumowanie	155
KAROL ZDYBEL	
Dobra antywspólne (anticommons). Wprowadzenie i wybrane zastosowania	155
Wprowadzenie	155
Dobra antywspólne. Istota problemu i porównanie z dobrami wspólnymi	155
Dobra wspólne	156
Dobra antywspólne	157
Dobra antywspólne a siatka pojęciowa szkoły austriackiej	159
Ujęcie formalne. Prosty model Buchanana i Joona	160

Założenia	160
Analiza graficzna	161
Wnioski z modelu i uwagi podsumowujące	162
Wybrane zastosowania	163
Własność	163
Patenty	165
Polityka antymonopolowa	165
Biurokracja	166
Podsumowanie	167

ROBERT CIBOROWSKI

Postęp techniczny w rozwoju gospodarczym. Wybrane zagadnienia w kontekście ekonomii austriackiej	171
Uwarunkowania działania systemów technologicznych	173
Postęp techniczny a czas w ujęciu szkoły austriackiej	176
Istota preferencji czasowej w kontekście postępu technicznego	178
Kapitał w tworzeniu postępu technicznego	181
Podsumowanie	182

Mateusz Machaj

WSTĘP: MENGER POWINIEN ZNALEŹĆ SIĘ W MUZEUM

Jörg Guido Hülsmann, jeden z najważniejszych współczesnych ekonomistów austriackich, stwierdził, że najgorsze, co może spotkać szkołę ekonomiczną, to jej przemiana w galerię muzealną – to jest taką formułę, w której głównym zadaniem kontynuatorów jest pasywna obserwacja połączona z zachwytem nad tym, co zostało dokonane przed latami. Jakkolwiek inspirujący i estradowy może to być model, to jednocześnie otwiera drzwi do pielęgnowania tradycji, która zatrzymuje się w przeszłości i staje się indolentna w odpowiedzi na najważniejsze wyzwania.

Na szczęście autorzy poniższego opracowania pokazują, że przedstawiciele tradycji Mengerowskiej są w stanie zaoferować coś więcej aniżeli tylko hermeneutykę opracowań mistrzów sprzed 150 lat. Każdy z opracowanych rozdziałów jest warty uwagi. Krzysztof Turowski i Norbert Slenzok omawiają filozoficzne aspekty opracowań Mengera, które odgrywają rolę we współczesnych dyskusjach metodologicznych. Witold Kwaśnicki prezentuje ekonomistę z Nowego Sącza na tle innych marginalistów i jednocześnie nawiązuje do aktualnej metodyki nauczania ekonomii. Przemysław Rapka podejmuje kontrowersyjny antropologicznie temat powstania pieniądza. Łukasz Jasiński demonstruje, jak system Mengerowski pomaga wyjaśniać fenomen bitcoina. Jakub Bożydar Wiśniewski przypomina ponadczasowość koncepcji spontaniczności instytucji. Alicja Sielska omawia nieustannie eksploatowany i często nadmiernie spolityzowany temat luki płacowej między mężczyznami a kobietami. Karol Zdybel podejmuje się realistycznego wyjaśnienia koncepcji dóbr antywspólnych (*anticommons*), a opracowanie zamyka Robert Ciborowski z tekstem na temat postępu technicznego.

Jak widać, w całym opracowaniu mamy do czynienia ze sporym przekrojem tematycznym. Cieszy, że autorzy zdecydowali się na wykroczenie poza streszczanie tekstów założyciela szkoły austriackiej. Czy to jednak oznacza, że miejsce Mengera jest tylko w muzeum? Większość najważniejszych osiągnięć Austriaka została inkorporowana trwale do dzieł jego następców. Osoba rozpoczynająca studiowanie ekonomii zapewne na

początek swojej intelektualnej przygody wybierze *Ludzkie działanie* Misesa oraz *Ekonomię wolnego rynku* Rothbarda. Kluczowe teorie subiektywizmu ekonomicznego oraz imputacji wartości znane z dzieł Mengera są tam przedstawione nawet klarowniej niż w wersji oryginalnej. Dokonał się w tym zakresie postęp pedagogiczny i trudno ten fakt zakwestionować.

Z drugiej strony, sięgnięcie do opracowań dawniejszych może być jak najbardziej płodne i korzystne, nawet jeśli zdaje się dotyczyć już dawno zaakceptowanych i uznanych teorii. Przykładem takim mogą być dyskusje dotyczące kontrowersji wokół koncepcji kapitału. Podejście Böhma-Bawerka do kapitału skupiało się przede wszystkim na dobrach realnych i na strukturze produkcji, którą te dobra tworzą. Podobnie w *Zasadach ekonomii* rozumował sam Menger, ale z czasem zmienił swoje podejście i zaczął traktować kapitał jako przede wszystkim odnawialny fundusz pieniężny (nie kwestionując jednocześnie roli realnych dóbr kapitałowych). W swoich niedawnych pracach pokazał to Eduard Braun; być może zatem Carl Menger częściowo przyłączyłby się do Irvinga Fishera i Franka Knighta w krytyce swojego ucznia (również być może dlatego – według Schumpetera – Menger określił teorię kapitału Böhma-Bawerka jako jeden z największych błędów w historii). Z podejścia założyciela szkoły austriackiej można zatem wyciągnąć arcyciekawe elementy, które latami pozostawały względnie niezauważone. Wydaje się, że w kilku miejscach autorom i autorce rozdziałów książki, którą Czytelniczka lub Czytelnik trzyma w rękach, udało się dokonać tego samego.

Wobec tego, nawiązując do żartobliwego sformułowania Hülsmanna, nawet jeśli Menger powinien faktycznie znaleźć się w muzeum, to w takim uczęszczanym. Pozostaje bowiem autorem nieustannie inspirującym kolejne pokolenia ekonomistów. Mam nadzieję, że po lekturze tej książki podzielisz moje przekonanie, że można pozostawać pod wpływem płodnej intelektualnej tradycji i jednocześnie wносить wartość dodaną do bieżących sporów o naturę łańców społeczno-gospodarczych.

Niech żyje Mengerowska rewolucja!

Wrocław, sierpień 2021 r.